

NAŠA SKUPNOST

IZDAJA ZA SLOVENIJO

LETO III STEV. 8

BEOGRAD

28. aprila 1957

Izhaja dvakrat mesečno,
vsako drugo nedeljo

CENA 10 DINARJEV

LETNA NAROČNINA 250 DIN

GLASILO PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA JUGOSLAVIJE

AKTUALNA TEMA

PETI PLENUM

V družbeno političnem žioljenju naše države je vsak sestanek plenuma zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije dogodek prvorazrednega pomena. To izhaja iz vloge političnih organizacij v naši družbi in iz demokratizma ose naše notranje ureditve, v kateri je moralni in materialni interes najširših plasti delovnega ljudstva temeljna gonilna sila gradnje socializma in kjer so ustvarjeni ter se vse bolj ustvarjajo pogoji, da prideta ta interes in volja naših delovnih ljudi do izraza na vseh zborih in forumih, kjer se razpravlja, ocenjuje opravljeno delo in formulira politika za naslednje razdobje.

Peti plenum zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, ki je bil 18. in 19. t. m. na Brionih, ima za nadaljnjo graditvo socializma v naši državi še svoj poseben pomen. Na plenumu se je predosem izkazalo, da stoji za politiko našega državnega in političnega vodstva vse naše ljudstvo. Ta politika najbolj ustreza žioljenjskim interesom našega ljudstva, prav tako pa tudi interesom miru in socializma v svetu.

Ko je podal analizo gibanj in pojavov v našem notranjem žioljenju in na ravni mednarodnih odnosov, je plenum zaozel stališče do vseh aktualnih vprašanj naše notranje in zunanje politike. Dal je nujno potrebno gradivo za spoznavanje objektivnih procesov in subjektivnih slabosti, ki spremljajo graditvo socializma na sedanji stopnji našega razvoja. Praktične naloge, ki so neposredno postavljene pred naše državne in družbene organe, pred politične organizacije in vsakega posameznega zavodnega graditelja socializma, so postale po plenumu jasnejše. Zato bo tudi ta plenum pomenil novo spodbudo in novo mobilizacijo naših delovnih ljudi v njihovi borbi za boljše, vsebinsko bolj polno in lepše žioljenje, tako njihovo kakor družbe kot celote. Vsa stvar je sedaj v tem, da ideje, priporočila in smernice plenuma ustvarjalno uporabimo v konkretnih razmerah mest, kolektivov in krajev, kjer živijo in delajo naši delovni ljudje, graditelji naše politične in družbene organizacije.

Delavski sveti in naša ekonomska politika

Delavski sveti so nastali kot nova oblika socialističnega upravljanja podružbenih proizvodnih sredstev, ko smo se v naši jugoslovanski praksi prepričali, da državno in administrativno vodenje gospodarstva ni pot, ki bi zagotavljala razvoj socialističnih družbenih odnosov. Od tedaj je preteklo, čeprav kratko, pa vendar po pridobljenih izkušnjah zelo bogato razdobje, ki jih je popolnoma afirmiralo. Delavski sveti so postali osnovni činitelj v upravljanju osnovnih proizvodnih sredstev, na njihovi osnovi pa rastejo nove oblike združevanja in družbenega upravljanja, ki postopno izrinjajo državo s področja neposrednega poseganja v gospodarsko življenje in reducirajo njeno vlogo čedalje bolj na področje splošnega usmerjanja in zagotavljanja skladnega in načrtnega razvoja vsega gospodarstva.

Delavski sveti se niso afirmirali samo kot najbolj ustrezna oblika za upravljanje gospodarskih organizacij. Od samega začetka so začeli vplivati na gospodarsko politiko države in ves gospodarski sistem. Njihov obstoj je izzval take bistvene spremembe v proizvodnih odnosih, da so te morale priti do izraza in se reproducirati v vsem našem družbenem mehanizmu. Prav zato, ker je upravljanje proizvodnih sredstev na temelju delavskih svetov nasprotje administrativnega vodenja gospodarstva, ker zahteva obstoj delavskih svetov samostojnost in iniciativo delovnih kolektivov nasproti centralističnemu državnemu vodenju, so morali sistematično osvajat pozicijo za pozicijo z razvijanjem najustrežnejših metod gospodarjenja in z vnašanjem bistvenih sprememb v vso gospodarsko politiko države.

TRŽNI MEHANIZEM IN NAČRTO USMERJANJE GOSPODARSKEGA RAZVOJA

Z izročitvijo proizvodnih sredstev delavskim svetom v upravljanje so ti dobili osnovo gospodarske samostojnosti. Odprava centraliziranega plana, določenih cen, prosto trgovanje z dobrinami, to so bili prav tako nujni pogoji, da so lahko delavski sveti začeli poslovati kot neodvisni ekonomski in pravni individui. Skratka gospodarske organizacije so začele proizvajati in realizirati svoje blago v prostem tržnem mehanizmu, ki je sčasom postal važen sestavni del vsega gospodarskega mehanizma. Dejstvo, da so lahko gospodarske organizacije same planirale svojo proizvodnjo, da so lahko stopile z drugimi gospodarskimi organizacijami v medsebojne odnose zaradi zamenjave proizvodnih dobrin pod pogoji, ki jih odreja ponudba in povpraševanje na tržišču, je ustvarilo iz delavskih svetov samostojne činitelje na tržišču, spodbudilo in razvilo je iniciativo neposrednih proizvajalcev in ustvarilo pogoje za medsebojno tekmovanje podjetij v težnji, da bi dosegla čim večji gospodarski efekt. Tako je prišlo do tega, da se je z uveljavitvijo takega položaja delavskih svetov in gospodarskih organizacij kot sestavnega dela gospodarskega mehanizma prehodnega razdobja uveljavilo tudi tržišče.

V tem procesu je doživelo svojo globoko preobrazbo tudi planiranje. Zaradi čim bolj stvarnega določanja družbenega plana razvoja gospodarstva so se morali organi za planiranje predvsem usmeriti k proučevanju dejanskih odnosov in procesov, ki so nastali na tržišču zaradi uveljavljanja ekonomskih zakonov. Izhajajoč iz danih odnosov in upoštevajoč te odnose so lahko organi za planiranje z ustreznimi ukrepi gospodarske politike in z razdelitvijo nacionalnega dohodka vplivali na odnose na tržišču in so tako usmerjali proizvodnjo ter razdelitev predvsem z ekonomskimi sredstvi.

Tako je bilo tisto, kar je na prvi pogled videti protislovno, da ima v pogojih planskega usmerjanja gospodarstva tržni mehanizem tako važno mesto, dejansko prvi pogoj, da se ustvari neogibno potrebno podnebje za aktivnost delavskih svetov, da pa ni hkrati ta aktivnost v protislovju z družbenim upravljanjem proizvodnih sredstev in z nadaljnjim razvojem socialističnih odnosov. Iz takega delovanja delavskega sveta se niso rodili nobeni kapitalistični odnosi, temveč nasprotno — okrepili so se skladi družbenih sredstev, razvila se je iniciativa in zainteresiranost kolektivov za čim večji gospodarski učinek, državno posredovanje pa je bilo zoženo do tiste mere, kolikor je to nujno, da se v prostem gospodarjenju ohranijo splošni planski proporciji in zagotovi osnovna smer gospodarskega razvoja. Prav delavski sveti zagotavljajo s svojo pravico do upravljanja proizvodnih sredstev in do sodelovanja pri razdelitvi dohodka, da plansko usmerjanje in tržni mehanizem nista v medsebojnem nespravlljivem protislovju.

VPLIV DELAVSKIH SVETOV NA SPLOŠNO GOSPODARSKO POLITIKO

Učinek tržišča je že sam posebi pokazal na vrsto neekonomskih odnosov v oblikovanju in razdelitvi družbenega proizvoda, v razmerju med cenami itd. Tako je bila odprta pot do realnejšega spoznavanja posameznih ekonomskih problemov in do revizije mnogih postavk gospodarske politike iz razdobja administrativnega upravljanja gospodarstva. Delavski sveti so s svojo težnjo, da si izвоюjejo čim bolj (Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani)

široko materialno osnovo za svojo aktivnost, z željo, da si zagotovijo ustrezajoči delež pri razdelitvi dohodka, prispevali, da spoznavamo te podedovane neekonomске odnose globlje in pospešimo proces njihovega reševanja.

V administrativnem vodenju gospodarstva se lahko določeni odnosi v razdelitvi postavijo bolj napeto, kakor bi to dovoljeval normalni razvoj prek tržnega mehanizma; v takem sistemu je mogoče prav tako neekonomsko forsiranje določenega gospodarskega področja ali proizvodne veje ob zadrževanju razvoja drugih gospodarskih področij, kar je prav tako neizvedljivo v normalnem gospodarskem razvoju na temelju tržnega mehanizma. V našem povojnem gospodarskem razvoju je bilo prav to dejstvo značilno, da je bilo osnovno težišče gospodarskega razvoja postavljeno na forsiranje razvoja industrije, v tem okviru pa — bazične industrije. Ker je naši državi zaradi slabo razvitih proizvodnih sil primanjkovalo administracije in je morala v gospodarskem razvoju računati predvsem na svoje lastne gospodarske vire in moči, je morala enostransko forsiranje proizvodnje proizvodnih sredstev negativno vplivati na obseg potrošnih sredstev, na zaostajanje kmetijstva in drugih gospodarskih področij. Tako so bili ob že podedovanih disproporcijah v gospodarskem razvoju ustvarjeni novi disproporci. V administrativnem razdobju je bilo mogoče omejevati proizvodnjo ali izkoriščanje zmogljivosti posameznih podjetij ali celo tudi celih gospodarskih vej; v pogojih delavskega samoupravljanja v gospodarskih organizacijah je vsako podjetje nujno težilo k maksimalnemu izkoriščanju zmogljivosti, k enakim pogojem gospodarjenja s tistimi podjetji, ki so bila v prejšnjem razdobju favorizirana in od tod je nujno moralo priti, da se je na dnevnem redu pojavil problem neenakega odnosa do posameznih proizvodnih vej. Tržišče je po svoji strani pokazalo na deficit pri potrošnih sredstvih in na potrebo po hitrejšem razvoju teh proizvodnih vej z grožnjo, da bo v nasprotnem primeru izzvalo večje motnje, kar je vse skupaj moralo prej ali kasneje pripeljati do ustreznih sprememb v gospodarski politiki države.

Podobno se je pojavil z vso svojo močjo tudi problem gospodarskega ravnotežja, čim je na eni strani prišlo do učinkovanja zakona o ponudbi in povpraševanju, o prostem formiranju cen, na drugi strani pa do medsebojne konkurence proizvajalcev, ki so začeli izkoriščati tržne pogoje za dosego čim večjih uspehov. Problem gospodarskega ravnotežja se je pojavil kot prvorazredna tako ekonomska kakor družbeno politična naloga. Usklajevanje dohodkov prebivalstva z razpoložljivimi blagovnimi skladi, forsiranje proizvodnje tistih izdelkov, po katerih je bilo na tržišču največje povpraševanje, usklajevanje cen in boj za vzdrževanje ravni cen — vse to so bile tekoče gospodarske naloge, ki so dejansko opozarjale na to, da je treba za dejansko ravnotežje nujno spremeniti ekonomsko politiko ter jo postaviti na take osnove, pri katerih bo s planom upoštevan skladni razvoj vseh gospodarskih področij, medsebojna usklajenost osnovnih načel v gospodarstvu, odstranjen pretirani obseg investicij in zagotovljena struktura investicij, ki upošteva zahteve vseh gospodarskih področij. Izkazalo se je, da je urejeno in stabilno tržišče eden izmed pogojev za delo in razvoj delavskih svetov. Velike oscilacije v cenah, možnost mono-

polističnih zaslužkov in podobno so odvracale orientacijo delavskih svetov od osnovnih problemov v podjetju, ker so jim nudile možnost, da zaslužijo nesorazmerno več, kakor pa bi smeli po vloženem delu in lastnih zaslugah. Tako pridobivanje dohodka je lahko negativno vplivalo na fizionomijo delavskih svetov s krepitvijo spekulativnih tendenc in težnje, da si pridobijo dohodek ob igri cen na tržišču in z izkoriščanjem konjunkturalnih pogojev. Prav uravnoteženo tržišče torej usmerja aktivnost delavskih svetov k pravemu smotru: da s čim večjo proizvodnjo in delovno storilnostjo v medsebojni konkurenci na tržišču pride do čim boljših rezultatov, vendar pod takimi tržnimi pogoji, ki razen normalnih in neizbežnih oscilacij reducirajo možnost zaslužka pri igri cen na manjšo mero. Tako stališče je imelo, kar je razumljivo, daljnosežne posledice glede vodenja splošne gospodarske politike, ker je še bolj poudarilo nevzdržnost vseh teh neekonomskih odnosov, ki smo jih našli v gospodarstvu iz prejšnjih let, in na potrebo čim hitrejšega forsiranja take gospodarske politike, ki bo zagotovila skladen razvoj gospodarstva in drugih družbenih odnosov v pogojih čim bolj stabilnih odnosov na tržišču.

Obstoj delavskih svetov in drugačna osnova gospodarjenja sta vplivala, da se je spremenil način gledanja na problem razmerja med težko in lahko industrijo. Kakor je znano, mora vsaka nerazvita država težiti k čim hitrejšemu tempu gospodarskega razvoja. Posebno je to problem za državo, ki gradi socialistične odnose v pogojih relativno nizkega razvoja proizvodnih sil. Naša praksa je pokazala, da vodi forsirani razvoj težke industrije do zaostajanja razvoja drugih gospodarskih področij, kar odseva v skrajni liniji na življenjskem standardu prebivalstva in na krepitvi podedovanih disproporcij. Zaostajanje kmetijstva in potrošnih sredstev sploh odreja mejo zaposlitve aktivnega prebivalstva, s tem pa tudi mejo tempa gospodarskega razvoja. Pičel obseg akumulacije zahteva najracionalnejšo uporabo razpoložljivih sredstev. Ne smemo torej aprioristično izhajati s stališča, da je težka industrija tisti činitelj, ki zagotavlja najhitrejši gospodarski razvoj, temveč na temelju naravnih pogojev in drugih proizvodnih činiteljev ugotoviti, katera je konkretna pot optimalnega razvoja, merjena z ustvarjenim dohodkom na prebivalca in upoštevajoč pri tem, da je naša nacionalna ekonomija del svetovne ekonomije in da mora biti razvita predvsem tista proizvodnja, ki se lahko po svojih proizvodnih stroških meri z drugimi državami. Gospodarski razvoj, ki ne upošteva teh načel, bo dosegel rezultate z nesorazmernimi investicijami in proizvodnimi stroški, kar bo v skrajni liniji šlo na breme življenjskega standarda prebivalstva. Taki pogoji gospodarjenja in taka gospodarska politika omogočajo, da se delavski sveti usmerijo k tisti vrsti proizvodnje, ki jim bo dala največji učinek, merjen z

ustvarjenim dohodkom podjetja, to pa je hkrati tudi interes podjetja.

SIRŠE PRAVICE GOSPODARSKIH ORGANIZACIJ PRI RAZDELJEVANJU DOHODKA

Forsirani gospodarski razvoj je v prejšnjem razdobju pomenil visoko stopnjo akumuliranja in centralno razporeditev akumulacije. V razmerah nerazvitega gospodarstva je to nadalje pomenilo, da mora zaradi visokega obsega investicij in njegove enostranske strukture stagnirati osebna potrošnja. Od tod je za vse povojno razdobje značilna nizka raven osebne potrošnje in njeno zadrževanje na predvojni ravni. Konkreten odsev takega stališča v gospodarski politiki je nizki delež plače oziroma živega dela v stroških proizvodnje podjetja. Med tem ko je bilo mogoče v administrativnem razdobju tako stališče uveljaviti, ne upoštevajoč pri tem dovolj gospodarskih posledic, ki iz njega izvirajo, je moral obstoj delavskih svetov nujno pripeljati do spopada v tem delu splošne gospodarske politike. Samostojnost podjetja, njegovo prizadevanje, da na tržišču realizira večji dohodek, vse to preneha biti privlačna stvar za delovni kolektiv, kolikor mu ni zagotovljen pri realiziranem dohodku njegov delež za povečanje plač oziroma za stalen porast življenjskega standarda delovnih ljudi. Samostojna gospodarska organizacija pa je činitelj v gospodarstvu, kolikor ima zagotovljeno materialno osnovo, kar je videti v sredstvih za samostojno razpolaganje, na temelju katerih se lahko gospodarska organizacija širi in povezuje z drugimi organizacijami. To pa zahteva, kakor je primer z deležem pri dohodku za plače, širše pravice gospodarske organizacije pri razdeljevanju dohodka. Tako eno kakor drugo prihaja v nasprotje s težnjo po velikem obsegu investicij in zahteva ustrezne spremembe v splošnogospodarski politiki. Tudi v tem primeru je videti, da zahteva sam odlok o ustanovitvi delavskega upravljanja proizvodnih sredstev ustrezno revizijo vse gospodarske politike. Spoznati to, je važno zato, ker zavira počasno razvijanje procesa spremembe gospodarske politike razvoj delavskega samoupravljanja, s tem pa tudi tempo gospodarskega razvoja.

Zanimivo je, da poudarja prav krepitev delavskega samoupravljanja v gospodarskih organizacijah potrebo po obstoju perspektivnega plana gospodarskega razvoja. Čeprav realizirajo gospodarske organizacije svoj dohodek na tržišču pod vplivom gospodarskih zakonov, je zanje zelo važno, da vedo, kakšne so smernice dolgotrajnega gospodarskega razvoja, da bi lahko vsako podjetje na tej osnovi zgradilo svoj lastni program družbenega gospodarskega razvoja. Tak program vnaša perspektivo v aktivnost delavskega sveta, omogoča mu, da svoja sredstva izkorišča ne od danes do jutri, temveč na temelju premišljenega programa. Delovni kolektiv postaja tako bolj čvrst, vsa aktivnost podjetja pa bolj stabilna. **Kiro Gligorov**

Svojim bralcem in sodelavcem

ter vsem delovnim ljudem naše države čestitamo

K PRAZNIKU PRVEGA MAJA

Uredništvo „NAŠE SKUPNOSTI“